

מִתִּי אָבוּא וְאֶרְאָה פְּנֵי אֱלֹהִים / תהילים פרק מ"ב

שׂאוּל יוֹנָתָן וַיִּנְגֹּרֵט

ישנם משברים וקשיים שלא מאפשרים לראות את פני אלהים. אבל זאת, האדם משתוקק לבוא ולראות, הוא נזכר בערגה בזמנים בהם הוא עלה לרגל, והוא בוכה כאשר האויבים בזים לו. האדם לא רק מזכיר לנפשו את מה שהיה אלא מתפלל לה', ושואל אותו למה הוא שכח אותו.

(א) לְמַנְצַח מִשְׁכִּיל לְבָנֵי קֶרַח.

(ב) בְּאֵיל תְּעַרְגַּ עַל אֶפְיָי מַיִם, בֶּן נַפְשִׁי תְּעַרְגַּ אֵלַיךְ אֱלֹהִים.

(ג) צִמְאָה נַפְשִׁי לֹא־לֵהִים לֹא־לֵחַי, מִתִּי אָבוּא וְאֶרְאָה פְּנֵי אֱלֹהִים.

(ד) הֲיִיתָה לִי דְמַעְתִּי לְחֵם יוֹמָם וְלַיְלָה, בְּאֶמֶר אֵלַי כָּל הַיּוֹם: "אֵיךְ אֱלֹהֶיךָ?"

(ה) אֱלֹהֵי אֲזוּבָה וְאֶשְׁפָּכָה עָלַי נַפְשִׁי, בִּי אֶעֱבֹר בְּסֶף אַדְמָה עַד בֵּית אֱלֹהִים, בְּקוֹל רִנָּה וְתוֹדָה הַמּוֹן חוּגֵג.

(ו) מַה תִּשְׁתַּחֲוֶי נַפְשִׁי וְתַהַמִּי עָלַי, הוֹחִילִי לֹא־לֵהִים, בִּי עוֹד אֹדְנֵנִי יְשׁוּעוֹת פְּנִי.

(ז) אֱלֹהֵי

עָלַי נַפְשִׁי תִשְׁתַּחֲוֶחַ עַל בֶּן אֲזוּבָה מֵאֶרֶץ יִרְדֵּן וְחַרְמוֹנִים מֵהַר מִצְרָה.

(ח) תַּהוֹם אֶל תַּהוֹם קוֹרָא לְקוֹל צְנֻרִיךָ כָּל מִשְׁבְּרִיךָ וְגִלְיָךְ עָלַי עֲבֹר.

(ט) יוֹמָם יִצְוָה ה' חֲסֵדוֹ, וּבַלַּיְלָה (שִׁירָה) [שִׁירוֹ] עִמִּי, תִּפְלָה לֹא־לֵחַי.

ספר

תהילים מחולק לחמישה ספרים, כנגד חמישה חומשי תורה, ומזמור מב פותח את הספר השני. מכאן עד פרק

מט יש שמונה פרקים בהם המשוררים הם "בני קרח", והם נזכרים בארבעה מזמורים נוספים בסיומו של הספר השלישי (פרקים פד-פה; מלבד פרק פו המיוחס לדוד).

מיהם אותם "בני קרח"? בפרשת פינחס (במדבר כו, יא) נאמר: "ובני קרח לא מתו", ואנו פוגשים אותם פעם נוספת בספר דברי הימים. תחילה, ברשימת היחס של בני קהת (דה"א ו, זיג), העוברת דרך עמינדב, קרח, אסיר, אלקנה ועד לשמואל הרמתי. ומיד לאחר מכן מסופר (דה"א ו, טז-לב): "ואלה אשר העמיד דָּוִד על ידי שיר בית ה' מִמְנוֹחַ הָאָרוֹן. וַיְהִיו מְשֻׁרְתִים לְפָנָי מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד בְּשִׁיר, עַד בְּנוֹת שְׁלֹמֹה אֶת בֵּית ה' בִּירוּשָׁלַם וַיַּעֲמֵדוּ כְּמִשְׁפָּטָם עַל עֲבוֹדָתָם. וְאֵלֶּה הָעֹמְדִים וּבְנֵיהֶם מִבְּנֵי הַקֹּהֲתִי: הַיִּמָּן הַמְּשׁוֹרֵר בֶּן יוֹאֵל בֶּן שְׁמוּאֵל ... בֶּן אֲבִיָסָף בֶּן קֶרַח. בֶּן קֶהֶת בֶּן לֹוִי בֶּן יִשְׂרָאֵל. וְאַחֲרָיו אֶסָף הָעֹמֵד עַל יְמִינוֹ ... בֶּן גֵּרְשֵׁם בֶּן לֹוִי. וּבְנֵי מְרָרִי אַחֲיָהֶם עַל הַשְּׂמֹאֵל: אִיתָן בֶּן קִישִׁי ... בֶּן מְרָרִי בֶּן לֹוִי". אם כן, שלשה משוררים עמדו על הדוכן בזמן בנין הבית על ידי שלמה: הימן, אסף ואיתן, שבאו משלש משפחות הלויים, מבני קהת, גרשום ומררי. הימן, מבני קהת, היה גם מבני קרח.

ייחוס משפחות המשוררים נמשך ככל הנראה עד לתקופת עזרא, וברשימת היחס של העולים מופיעים הצאצאים של המשוררים הללו (דה"א ט, יד-ג): "ומן הלויים שמעיה בן חֲשׁוּב ... מִן בְּנֵי מְרָרִי. וּבְקִבְקִיבָר חֲרָשׁ וְגִלְלֵי וּמִתְנַנִּיה בֶּן מִיכָא בֶּן זְכָרְיָה בֶּן אֶסָף. וְעִבְדִּיָה בֶּן שְׁמַעְיָה בֶּן גִּלְלֵי בֶּן יְדוּתָן וּבְרַכְיָה בֶּן אָסָא בֶּן אֶלְקָנָה ... וְאֵלֶּה

הַמְשַׁרְרִים רְאִשֵׁי אַבּוֹת לְלוֹיִם בְּלִשְׁכַת פְּטוּרִים כִּי יוֹמָם וְלַיְלָה עֲלִיָּהֶם בְּמִלְאָכָה". מעתה, קשה לקבוע את זמנם של "בני קרח" הנזכרים, שכן הם שמרו על ייחוסם ומעמדם בכל תקופת הבית הראשון. עם זאת, בני קרח של המזמור שלנו כנראה אינם בני הדור הראשון, שכן אלו מרוכזים בספר השלישי בתהילים (אסף בפרקים עג"פג, הימן בפרק פח, ואיתן בפרק פט). וכפי שנראה, גם תוכן המזמורים בתחילת הספר השני בתהילים מתאים יותר לתקופה של חורבן וקושי, ולא לתקופה של בנין.

מזמור זה בא לאחר כמה וכמה שנים בהם התקיימה עליה לרגל, אך נולד טעם המעכב אנשים מסוימים מלעלות. בבסיס המזמור עומדת הציפייה מתי אבוא ואראה פני אליהם, ובכך לקיים את המצוה: "שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶל פְּנֵי הָאֵדֶן ה'" (שמות כג, יז), ואולי מכאן יש רמז לחזרת הפזמון שלש פעמים: כִּי עוֹד אוֹדְנוּ יְשׁוּעַת פְּנֵי וְאֵלֶּהִי, פעמיים במזמור שלנו, ופעם נוספת במזמור הבא.

נראה, כי המזמור שלנו הוא מִשְׁפִּיל לְבָנֵי קֶרַח, מפני שהם שרו את המזמור על גבי המזמור הקדום – המזמור הבא. פרק מג בתהילים הוא מזמור יתום, שאין לו כותרת, אך נראה שהוא נכתב בתקופה שונה מזו שבה נכתב המזמור שלנו. בעוד המזמור הבא נכתב לפני שנבנה בית המקדש, והתקווה לעלות לרגל היא תקווה למשהו חדש שיקרה, נכתב המזמור שלנו לאחר שנים בהם עלו לרגל, ונולדה סיבה שמנעה אנשים מלעלות. שני המזמורים ביחד יוצרים את רצף המזמור שמציין שלש פעמים של ציפייה לעלייה לרגל.

בחלק הראשון של המזמור (א"י. 65 מילים) מתאר המשורר את געגועיו וצימאונו לעלייה לרגל. כְּאֵיל תְּעַרְגַּ [קורא] עַל אֲפִיקֵי מַיִם, כֵּן נַפְשִׁי תְּעַרְגַּ (=תקרא, תשתוק) אֵלֶיךָ אֱלֹהִים. צְמָאָה נַפְשִׁי לֹא-לֵהִים לֹא-לֵ חֵי, מִתִּי אֲבּוּא (=אעלה לרגל לירושלים) וְאֵרְאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים. כעת הוא איננו יכול לבוא, והוא מספר: הֵיטָה לִי דְמַעְתִּי (כמו) לְחֶם, יוֹמָם וְלַיְלָה, בְּאֶמֶר אֵלִי (האויב) כָּל הַיּוֹם: "אֵיךְ אֵלֶּהִיךָ?". ומוסיף המשורר: אֵלֶּה אֲזַכְּרֶה וְאֲשַׁפְּכָה עָלַי נַפְשִׁי – כִּי אֶעֱבֹר בְּסָךְ (=בשיירה), אֲדַדִּם (=אפסע בצעדים מדודים) עַד בֵּית אֱלֹהִים, בְּקוֹל רִנָּה וְתוֹדָה (של) הַמּוֹן חוֹנֵג. וחותם המשורר בפזמון: מֵה תִשְׁתַּחֲוִי נַפְשִׁי וְתַהֲמִי עָלַי, הוֹחִילִי (=קוי) לֹא-לֵהִים, כִּי עוֹד אוֹדְנוּ (על) יְשׁוּעוֹת פְּנִינוּ.

בחלק השני (ז"ב. 67 מילים) מתאר המשורר את כל המשברים שעוברים עליו בהיותו רחוק מבית ה': עָלַי נַפְשִׁי תִשְׁתַּחֲוֶה (=תתכופף), עַל כֵּן אֲזַכְּרֶךָ (=אזכור אותך, ממרחקים): מְאֹרֶץ יַרְדֵּן (=מעבר לירדן) וְחֶרְמוֹנִים (=מהר חרמון) מֵהַר מְצַעַר (=מהר נמוך מהר חרמון). תַּהוֹם אֶל תַּהוֹם קוֹרָא (=מים עמוקים, משברים) לְקוֹל צְנוּרִיךָ (=הצנינורות שלך, והמשברים הם ממך), כָּל מִשְׁבְּרֶיךָ וְגִלְיָךָ עָלַי עֲבָרוּ. עם כל המשברים מודה המשורר לה', ואומר: יוֹמָם יְצוּהָ ה' חֲסֵדוֹ, וּבְלַיְלָה (שירה) [שיר] עֲמִי, תִפְלֶה לֹא-לֵ חֵי. ומהי התפילה? אומרה לֹא-לֵ סְלַעִי: "לְמָה שִׁכַּחְתָּנִי? לְמָה קָדַר אֵלֶיךָ בְּלַחֲץ אוֹיֵב". ומרגיש המשורר: בְּרִצַּח בְּעֲצָמוֹתַי (=כאילו רצחו אותו), חֶרְפוֹנֵי צוּרְרֵי בְּאֶמְרָם אֵלִי כָּל הַיּוֹם: "אֵיךְ אֵלֶּהִיךָ?". ופעם נוספת מעודד המשורר את עצמו ואומר: מֵה תִשְׁתַּחֲוִי נַפְשִׁי וְמֵה תַהֲמִי עָלַי, הוֹחִילִי

(י) אומרה לֹא-לֵ סְלַעִי: "לְמָה שִׁכַּחְתָּנִי? לְמָה קָדַר אֵלֶיךָ בְּלַחֲץ אוֹיֵב?".

(יא) בְּרִצַּח בְּעֲצָמוֹתַי, חֶרְפוֹנֵי צוּרְרֵי, בְּאֶמְרָם אֵלִי כָּל הַיּוֹם: "אֵיךְ אֵלֶּהִיךָ?".

(יב) מֵה תִשְׁתַּחֲוִי נַפְשִׁי וְמֵה תַהֲמִי עָלַי, הוֹחִילִי לֹא-לֵהִים, כִּי עוֹד אוֹדְנוּ יְשׁוּעַת פְּנֵי וְאֵלֶּהִי.

לא־להים, כי עוד אודנו (על) ישועת פני וא־להי.

מעשה, יש מקום להתבונן בפזמון החוזר. סיום המזמור הוא: מה תשתוחח נפשי ומה תהמי עלי הוחילי לא־להים כי עוד אודנו ישועת פני וא־להי, אך בסיום החלק הראשון (ו) מופיע אותו פסוק בשני שינויים קלים: מה תשתוחח נפשי ותהמי עלי הוחילי לא־להים, כי עוד אודנו ישועת פניו. במקום "ומה תהמי" נאמר "ותהמי", ובמקום "ישועת פני וא־להי" נאמר "ישועת פניו". על מנת להעצים את הקושי העולה מתוך הפער, יש להתבונן בכך שהפסוק הבא (ז) פותח בקריאה א־להי, ואם כן, קריאה רציפה של פסוקים וזו מולידה את אותה סיומת שפגשנו בסיום המזמור: "ישועת פניוֹ־א־להי".

נראה, כי יש כאן עבודת עריכה מכוונת, להפוך את הדיבור בפזמון לנסתר. בחלק השני פונה האדם לנפשו שתייחל לא־להים, ומציין את הראיה הכפולה של פני וא־להי בייחוס של הא־ל אליו מתוך גילוי פנימיותו הוא. לעומת זאת, בחלק הראשון עומד המשורר מול ה' הנסתר, ומייחל לישועת פניו. מאחר שחלקו השני של הפזמון התקצר במילה אחת, קיצר המשורר גם את חלקו הראשון של הפזמון, ובמקום "ומה תהמי" אמר "ותהמי". ואולי, דווקא מתוך הקושי שבעמידה מול הנסתר, באה הקריאה בפתח החלק השני: טוען המשורר – "א־להי, עלי נפשי תשתוחח", ואיך אוכל לומר לנפשי "מה תשתוחחי"?

לסיום, נראה כי יש מקום לשוב אל הגעגוע הנזכר בתחילת הפרק: כִּאֵיל תִּעְרַג עַל אֲפִיקֵי מַיִם, כִּן נִפְשִׁי תִּעְרַג אֲלֵיךָ אֱלֹהִים. הציפייה מתי אבוא ואראה פני א־להים מזכירה לנו את הפעם הראשונה שנזכר אותו המקום, בעקידת יצחק: וַיֵּשֶׁא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה אֵיל אַחַר נֶאֱחָז בְּסִבְבֵּי בְּקִרְנָיו, וַיִּלֶּךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה תַּחַת בְּנוֹ. וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא ה' יִרְאָה אֲשֶׁר יֵאמֵר הַיּוֹם בְּהַר ה' יִרְאָה (בראשית כב, יג-יד). יש להבחין בין האֵיל (שהוא מין חיה טהורה. דברים יד, ה) לבין האֵיל (שהוא כבש בוגר. ויקרא ה, טו וברש"י), אך נראה כי לא לחינם השתמשו בני קרח דווקא בדימוי של איל העורג על אפיקי מים. האֵיל מסמל את הבהמה שמצאה את הבית, וחנכה את המקום אותו ה' יִרְאָה ויבחר, ואילו האֵיל על אפיקי מים מסמל את החיה המשוטטת בחוץ, ונותר לה רק לשאול: מתי אבוא ואראה פני א־להים.

להאזנה לשיעור על פרק מ"ב:

peneyhamenora.com/tehilim/42

או חפשו באפליקציות הפודקאסטים

"שיעורים בספר תהילים"

לתגובות ולהצטרפות לרשימת התפוצה:

weingort@gmail.com

